

Kaj vpliva na razvoj spolne usmerjenosti?

UVOD

Spolnost in spol: ugotovitve s področja biologije, psihologije in družboslovnih znanosti¹ je doslej najobširnejše poročilo, ki sta ga leta 2016 za jesensko izdajo revije *The New Atlantis* objavila znanstvenika, dr. Paul R. McHugh in dr. Lawrence S. Mayer.² Skupaj s posebno ekipo izvedencev z različnih področij sta se lotila velikega projekta – preučiti vso obstoječo znanstveno literaturo na temo spolne usmerjenosti, zdravja LGBT skupnosti in spolne identitete.³

Zaradi poročila je mnogim zavrela kri, saj sta avtorja razkrinkala popularne mite, ki so se globoko usidrali v našo miselnost in o verodostojnosti katerih se mnogi ne sprašujejo več.⁴ Poročilo je hkrati odprlo številne problematike znotraj omenjene teme, kot na primer, posplošeno in enostransko preučevanje spolnosti, napačno branje raziskav in nejasnosti glede ključnih pojmov – spolna želja, spolna privlačnost, spolna nagnjenost, spolna identiteta, itd. Avtorja sta si celo upala opozoriti na alarmantno šibko duševno zdravje LGBT populacije in preko poročila izvedencem za zdravje ponuditi možnost za strokovno izmenjavo mnenj.

V raziskavi, ki je dolga 143 strani, opremljena s 373 opombami in razdeljena na tri dele, se znanstvenika ne ukvarjata z moralnimi ali političnimi vprašanji, ampak zgolj predstavljata to, kar pravi znanost. Torej, kaj je dokazano in kaj ni. Iskreno nam tudi dasta vedeti, da njuno delo še zdaleč ne izčrpa celotne tematike, saj je na področju spolnosti še vedno veliko neznanega. Hkrati pa poudarjata, da znanost ne more biti edina pot za celovito razumevanje človeške spolne usmerjenosti in spolne identitete. Širši pogled na to področje nam osvetljujejo umetnost, religija, vera, filozofija in seveda živeta izkušnja.

Zaradi obširnosti samega poročila bomo v tokratnem prispevku obravnavali le prvi del, ki govori o spolni usmerjenosti. Drugi del o duševnem zdravju LGBT populacije in tretji del o vprašanih, povezanih s spolno identiteto, bomo obravnavali v prihodnjih prispevkih. Cilj vseh treh prispevkov je bralcem ponuditi povzetek pomembnejših znanstvenih študij⁵, ovrednotenih s strani nepristranskih znanstvenikov, t.j. dr. McHugha in dr. Mayerja. Njune analize in kritike (še posebej ob koncu vsakega poglavja) so izrednega pomena, saj so podane na podlagi vseh študij, ki sta jih prebrala (tudi tistih, ki jih v samem poročilu

ne omenjata). Prispevek želi hkrati ponuditi dobre iztočnice za argumentirano izmenjavo znotraj širše populacije in akademije, kakor je tudi cilj samega ameriškega poročila.

NEJASNOST GLEDE KLJUČNIH POJMOV

Preden se znanstvenika posvetita samim študijam, izpostavita problem, ki širši javnosti ni tako dobro poznan: koncept ,spolne usmerjenosti‘ namreč še zdaleč ni jasno opredeljen, ampak je znotraj znanosti precej širok in dvoumen. Tudi nadaljnji ključni pojmi, povezani s spolnostjo – ,spolna želja‘, ,spolna privlačnost‘, ,spolno vznburjenje‘ – imajo več pomenov.

McHugh in Mayer za vpogled v nejasnost omenjenih terminov predstavita koncept ,spolne želje‘. Velika večina ljudi bi najprej pomislila, da besedna zveza predstavlja ,željo po spolnem dejanju z določeno osebo‘. Toda to še zdaleč ni vse. Znotraj znanstvene literature so Lori A. Brotto, Stephen B. Levine, Lisa M. Diamond in Gian C. Gonzaga zasledili kar sedem različnih uporab tega termina:

1. *Stanje fizičnega vznburjenja*, ki je (ali pa tudi ni) povezano s specifično fizično aktivnostjo. Hkrati je lahko (ali pa tudi ne) predmet zavestnega zavedanja.

2. *Zavestno erotično zanimanje* kot odziv na privlačnost nekoga drugega (v zaznavanju, v spominu ali v fantaziji), ki lahko (ali pa tudi ne) vključuje katerikoli telesni proces, povezan z merljivimi stanji fizične vznburjenosti.

3. *Močan interes po iskanju partnerja* ali po vzpostavljanju trajnega razmerja.

4. *Romantične težnje in občutki*, povezani z očaranjem ali zaljubljenostjo v določenega posameznika.

5. *Nagnjenost k navezanosti* na določenega posameznika.

6. *Splošna volja do iskanje intimnosti* s članom določene skupine.

7. *Estetsko merilo*, ko v drugih zaznamo lepoto.⁶

Tudi pojem ,spolna usmerjenost‘, kot smo omenili, je zapleten in težko opredeljiv. Z

vidika empiričnih raziskav obstaja veliko vprašanje, ali homoseksualnost predstavlja željo oz. fantazijo po spolni združitvi s človekom istega spola, ali pomeni vzorec takšnih dejanj iz preteklosti, ali pa predstavlja nenehno težnjo po iskanju intimnosti s človekom istega spola.

Dr. McHugh in dr. Mayer sta ob pregledovanju nedavnih raziskav ugotovila, da znanstveniki pogosto uporabljajo vsaj eno od štirih kategorij, ko poskušajo razvrstiti ljudi na ,homoseksualce‘ ali ,heteroseksualce‘. Upoštevajo njihovo *spolno vedenje*, *spolne fantazije*, *samo-opredelitev* (gej, lezbijka, biseksualec, asekualec, itd.).⁷ Nekateri pa dodajo tudi četrto kategorijo: *vklučitev v skupnost*, ki sovpada s posameznikovo spolno usmerjenostjo. Znanstvenika opozarjata, da ni nujno, da bodo vse štiri kategorije prisotne v človekovem resničnem življenju.⁸

Skratka, zapletenost, povezana s konceptom ,spolne usmerjenosti‘, predstavlja znatne izzive za empirične raziskave na tem področju. Medtem ko je splošna javnost lahko pod vtisom, da obstajajo široko sprejete znanstvene opredelitve omenjenih pojmov, teh dejansko ni. Ocena stanja Lise M. Diamond v letu 2003 je aktualna še danes: »Trenutno ni znanstvenega ali splošnega soglasja o natančno zbranih izkušnjah, ki bi dokončno določile posameznika kot lezbijko, geja ali biseksualca.«⁹ Ker torej še nimamo dobro uveljavljenih okvirjev za raziskovanje te teme, avtorja poročila trdita, da je bolje, da se empirično preučuje vsako področje posebej: spolna želja, spolna privlačnost, spolna identiteta in vedenje ter spolna usmerjenost.

JE ISTOSPOLNOST PRIROJENA?

Dr. McHugh in dr. Mayer v tem delu poročila zanima, kako resnična je zelo popularna teza »born this way«, t.j. prepričanje, da je spolna usmerjenost¹⁰ jasna, stalna in biološko določena lastnost pri človeku. V ta namen sta pregledala naravoslovne študije s področja splošne in molekularne genetike, preučila študije o učinkih prenatalnih

hormonov na spolno vedenje in obravnavala študije, ki so primerjale razliko med možgani homoseksualcev in heteroseksualcev.

ŠTUDIJE DVOJČKOV

Pričela sta s študijami enojajčnih dvojčkov, da bi tako prikazala, koliko (in ali sploh) genetika vpliva na spolno usmerjenost oz. na razvoj spolne želje. Enojajčna (t.j. identična) dvojčka si namreč delita isti genom. Če stopnja skladnosti neke določene lastnosti (v tem primeru homoseksualnosti) med enojajčnimi dvojčki ni večja od stopnje skladnosti med dvojajčnimi dvojčki (ali pa med brati – oboji imajo namreč v povprečju le polovico skupnih genov), to pomeni, da je skupno okolje morda pomembnejši dejavnik kot pa skupni geni.

Leta 2000 je psiholog J. Michael Bailey s skupino sodelavcev opravil obsežno študijo o spolni usmerjenosti.¹¹ Študija je zajemala 171 dvojčkov (enojajčnih in dvojajčnih) in posvojenih bratov. Bailey je ugotovil, da je bilo homoseksualcev 52% enojajčnih dvojčkov, 22% dvojajčnih dvojčkov in 11% posvojenih bratov.¹² Čeprav je sprva videti, da visok odstotek homoseksualnosti med enojajčnimi dvojčki potrjuje hipotezo, da genetika prispeva k homoseksualnosti, pa vseeno ne moremo izpustiti vpliva okolja, pojasnjujeta dr. McHugh in dr. Mayer. Leta 2010 pa je psihiatrični epidemolog Niklas Långström s sodelavci opravil veliko študijo dvojčkov (2.320 enojajčnih dvojčkov in 1.506 dvojajčnih dvojčkov).¹³ Študija je potrdila homoseksualno skladnost med enojajčnimi dvojčki, toda odstotki so bili bistveno manjši od Baileyevih. Višja stopnja skladnosti se je pokazala pri vplivu okolja na razvoj homoseksualnosti: pri preko 60% dvojčkov, ki si niso delili istega okolja, se je namreč izkazalo, da je le eden izmed njih postal homoseksualec ali lezbijka. Avtorji študije so še na podlagi drugih izsledkov sklepali, da genetska komponenta homoseksualnega vedenja ni zanemarljiva, a da imajo nespremenjeni okoljski dejavniki kritično, morda celo prevladujočo vlogo.

Dr. McHugh in dr. Mayer razlagata, da na splošno študije nakazujejo, da se verjetnost – da bosta oba enojajčna dvojčka postala homoseksualca (če eden od njiju to že je) – giblje med 6% in 32%. Ker so nekatere študije dvojčkov pokazale višjo stopnjo skladnosti med enojajčnimi dvojčki kot pa med dvojajčnimi dvojčki ali pri bratih in sorodnikih, avtorja poročila potrjujejo, da obstajajo genski vplivi na spolno željo in na vedenje. Toda upoštevati moramo tudi, da imajo enojajčni dvojčki ponavadi še bolj podobna okolja – podobne zgodnje izkušnje navezanosti in podobne odnose med vrstniki – kot dvojajčni dvojčki ali njihovi bratje in sestre. Zaradi njihove zunanje sličnosti in podobnih značajev so najbrž tudi obravnavani na podoben način (veliko bolj od dvojajčnih dvojčkov ali njihovih bratov in sester). Zato dr. McHugh in dr. Mayer sklepata, da so nekatere višje stopnje skladnosti morda posledica okoljskih in ne genskih dejavnikov. V vsakem primeru pa, če geni igrajo vlogo pri usmerjanju ljudi k določenim spolnim željam ali vedenjem, te študije jasno kažejo, da genetski vplivi ne morejo predstavljati celotne slike.

Ob vprašanju, »ali se nekdo rodi kot gej?« avtorja poročila trdita, da ne obstajajo dokazi o heteroseksualcih ali homoseksualcih, ki bi se »rodili taki« (»born this way«), če to pomeni, da je njihova spolna usmerjenost gensko določena. Vseeno pa študije dvojčkov razkrivajo določene dokaze, da določeni genetski profili najbrž povečajo verjetnost, da se oseba kasneje identificira kot gej ali se podaja v spolni odnos z osebo istega spola.¹⁴

MOLEKULARNA GENETIKA

Pri preučevanju vprašanja, v kakšnem obsegu obstajajo genetske predispozicije za homoseksualnost, smo do sedaj preučili študije, ki uporabljajo metode klasične genetike. Obstaja pa tudi molekularna metoda, ki identificira določene predele kromosomov, ki bi lahko bili povezani z določeno lastnostjo.

Leta 1993 je genetik Dean Hamer s sodelavci raziskal 76 homoseksualcev in po njihovem rodovniku iskal morebitne sledi homoseksualnosti.¹⁵ Ugotovil je, da med sorodniki po materini strani (bratje, strici, bratranci) obstaja več homoseksualcev, kot je pričakoval. To ga je napeljalo k preučevanju kromosoma x, ki ga moški dobijo izključno od svojih mater. Sklepal je, da »če kromosom x vsebuje gene, ki povečujejo možnost, da bo nekdo homoseksualec, potem si morajo genetsko povezani homoseksualci (moški) deliti označevalce x kromosoma, ki so blizu temu genu.«¹⁶ Hamerjeva skupina je tako preučevala 40 parov bratov, ki so bili homoseksualci. Ugotovili so, da si je 33 parov delilo skupno vrsto genetskih označevalcev blizu konice kromosoma x.¹⁷ Hamer je na podlagi pridobljenih dokazov zaključil, da ena oblika moške homoseksualnosti prihaja iz materine strani in da je genetsko navezana na kromosomsko lokacijo Xq28. Ta Xq28 lokacija pa naključno vsebuje na stotine genov, tako da bi znanstveniki še vedno morali najti ustrezni gen(e), če bi želeli študijo potrditi. Ruth Hubbard, bivša profesorica biologije na harvardski univerzi, je študijo kritizirala, češ da v analizo niso vključili kontrolne skupine. Hamer je kasneje želel svoje ugotovitve dodatno podkrepiti – preučeval je kromosome pri heteroseksualcih, ki so imeli dva brata homoseksualca – toda kar 22% heteroseksualcev si je delilo iste genetske označevalce kot homoseksualni bratje.¹⁸ Novi izsledki so vsekakor omajali njegove prvotne teze. Mnogi drugi so poskušali študijo ponoviti, toda dobili so mešane rezultate. Med njimi je bil tudi George Ebers, kanadski genetik, ki na podlagi 41 homoseksualnih dvojčkov ni našel povezave med Xq28 genetskimi označevalci in homoseksualnostjo.

Leta 2012 pa so izvedli največji poskus za identifikacije genske variacije, povezane s homoseksualnostjo. Študija je vsebovala več kot 23.000 posameznikov iz podatkovne baze 23andMe. Raziskava, ki je uporabljala eno od vodilnejših metod v genetiki (genomska asociacijska raziskava – GWAS), ni odkrila nobene povezave med geni in istospolnimi moškimi in ženskami.

Dr. McHugh in dr. Mayer pojasnjujeta, da so dokazi o genetskih osnovah za homoseksualnost nedosledni in pomanjkljivi. Nadalje potrjujeta, da aktualna genetika priznava vpliv genov na človekove interese, motivacijo in neposredno na njegovo vedenje. Toda vključiti moramo tudi okoljske dražljaje¹⁹, ki lahko vplivajo na vedenje na zelo prefinjen način (različna okolja lahko vodijo do različnih fenotipov tudi za enake gene).²⁰ Dodajata, da je sam odnos med geni in okoljem zelo zapleten in multidimenzionalen.²¹

VPLIV HORMONOV

Drugo področje raziskav, ki se nanaša na hipotezo, da nam biologija določa spolno usmerjenost, je vpliv prenatalnih hormonov na fizični razvoj in kasneje na razvoj vedenja v zgodnjem otroštvu. Dr. McHugh in dr. Mayer sta izpostavila nekaj študij, povezanih z genetskimi in hormonskimi nepravilnostmi, ki so vplivale na razvoj spolne identitete in spolne usmerjenosti.

Pri nekaterih, ki so genetsko moški (imajo XY kromosom), se lahko zgodi, da moda proizvajajo dovolj testosterona, vendar njihovi receptorji ne delujejo pravilno. Zato imajo njihova spolovila žensko obliko. Dr. McHugh in dr. Mayer pojasnjujeta, da so te osebe vzgojene v ženski spol. Kar jih dela različne od preostalih deklic v času pubertete, pa je to, da ne dobijo menstruacije.²² Izkazalo se je tudi, da so te osebe nadaljevale življenje kot ženske in da jih je zanimal moški spol.²³

Obstajajo pa še drugi primeri pri moških (imajo XY kromosom), ki so se jim zaradi nezadostnosti testosterona razvila nejasna spolovila. Dr. McHugh in dr. Mayer poročata, da so te osebe ponavadi vzgojili v deklice in jim kasneje dali možnost, da se odločijo, ali bodo živele kot moški ali kot ženske. Peggy T. Cohen-Kattenis, profesorica spolnega razvoja in psihopatologije, je ugotovila, da se je 64% posameznikov, ki so se rodili s takimi pomanjkljivostmi in so jih vzgajali kot deklice, v obdobju pubertete ali v zgodnji odrasli dobi odločilo, da bodo zaživel kot fantje oz. moški.²⁴

Na to, kako hormoni oblikujejo gonadalni razvoj, vpliva tudi stres. Ta stres lahko izvira iz matere, če je v nosečnosti doživela hude stresorje, ali iz nerojenega otroka, ki je bil pod stresom. Pri deklakah s povečanim nivojem kortizola (ki je posledica stresa) se mutacije genov lahko izkažejo v virilizaciji genitalij (ang. CAH - Congenital adrenal hyperplasia). Študije so pokazale, da ženske, ki imajo blažjo obliko CAH-a, ne bodo izključno heteroseksualke. Za tiste, ki imajo težjo obliko, pa velja, da bodo ne-heteroseksualke (torej, lezbijke, biseksualke, itd.).²⁵

Leta 1983 je Günter Dörner s sodelavci izvedel raziskavo o tem, ali obstajajo kakršne koli povezave med materinim stresom med nosečnostjo in kasnejšo spolno identiteto njihovih otrok. Pri tem je intervjuval dvesto mož o stresnih dogodkih, ki so se morda zgodili njihovim materam med nosečnostjo.²⁶ Veliko teh dogodkov se je zgodilo kot posledica druge svetovne vojne. Med moškimi, ki so poročali, da so njihove matere med nosečnostjo doživele zmerno in hudo stresne dogodke, je bilo 65% homoseksualcev, 25% biseksualcev in 10% heteroseksualcev. Vendar pa so novejša študija pokazale veliko manjše ali nobene pomembne korelacije.

Dr. McHugh in dr. Mayer ob teh študijah razlagata, da so nekatere oblike nepravilnega delovanja prenatalnih hormonov, zlasti CAH pri ženskah, povezane z razlikami v spolni usmerjenosti. Hormonsko stanje, ki prispeva k motnjam spolnega razvoja, lahko prispeva k razvoju ne-heteroseksualnih usmeritev pri nekaterih posameznikih, vendar ti dejavniki v večini primerov ne pojasnijo razvoja spolnih privlačnosti, želja in vedenja.

SPOLNA USMERJENOST IN MOŽGANI

Avtorja poročila nadalje navajata študije o nevrobioloških razlikah med posamezniki, ki se identificirajo kot heteroseksualci, in med tistimi, ki se identificirajo kot homoseksualci.

Nevrobiolog Simon Le Vay je bil prvi, ki je leta 1991 poročal o bioloških razlikah v

možganih med homoseksualci in heteroseksualci.²⁷ Proučeval je razlike v velikosti strukture intersticijskih jeter anteriornega hipotalamusa (INAH). LeVay je v svoji študiji testiral razlike v vseh štirih INAH. Za tri jedra (INAH 1, 2 in 4) je ugotovil, da se ne razlikujejo med različnimi spolnimi usmerjenostmi, medtem ko je pri velikosti strukture INAH 3 ugotovil pomembne razlike med heteroseksualnimi in homoseksualnimi moškimi. Velikost INAH 3 pri heteroseksualnih moških naj bi bila kar dvakrat večja kot pri homoseksualnih moških.²⁸

Psihiater William Byne je s sodelavci prišel do ugotovitve, da je INAH3 vezana na spol: okupira večji prostor pri moških kot pri ženskah.²⁹ Ta razlika med spoloma pa se pripisuje številu nevronov in ne velikosti ali gostoti možganov. Spet drugi znanstvenik, po imenu Mitchell S. Lasco, pa je s sodelavci objavil študijo, ki je preverjala drugi del možganov – sprednjo komisuro – in dokazal, da ne obstajajo bistvene razlike na tej lokaciji, ki bi temeljile na spolu ali spolni usmerjenosti.³⁰

»Medtem ko takšne ugotovitve lahko vodijo k nadaljnjemu raziskovanju, pa nas te vseeno ne približujejo k razumevanju bioloških in okoljskih določitev spolne privlačnosti, spolnega interesa, preference ali vedenja«³¹, pojasnjujeta dr. McHugh in dr. Mayer.

Avtorja poročila nas tukaj opomnita, da nas bo vztrajno iskanje nekih razlik v strukturi ali delovanju možganov med homoseksualci in heteroseksualci posledično privedlo do statistično pomenljivih razlik. Toda razlika v možganih bi zgolj pokazala rezultat dveh različnih delovanj in ne vzrok teh različnih vzorcev vedenja ali interesa. To danes predstavlja enega od splošnih problemov, ko se srečamo s popularno interpretacijo takih raziskav, ki predlagajo, da nevrološki vzorec določa poseben vedenjski izraz.

Ob sklepu pregleda študij o bioloških dejavnikih, ki bi lahko vplivali na spolno privlačnost, lahko navedemo še precej močan zaključek socialne psihologinje Letitiae Anne Peplau in sodelavcev v preglednem članku iz leta 1999: „... več kot 50 let raziskovanja ni

uspelo dokazati, da imajo biološki dejavniki pomemben vpliv na razvoj spolne usmerjenosti pri ženskah. V nasprotju s popularnim prepričanjem, znanstveniki niso prepričljivo dokazali (željenih hipotez, op.p), da biologija določa žensko spolno usmerjenost. «³² V luči študij, ki smo jih pregledali, bi to izjavo lahko pripisali tudi moški homoseksualnosti.

KAKO NA SPOLNO USMERJENOST VPLIVAJO ZLORABE?

V prvem delu je razprava obravnavala del bioloških dejavnikov pri razvijanju spolne usmerjenosti, v drugem pa se bomo spraševali, ali spolna zloraba, zlasti v otroštvu, vpliva na kasnejše izražanje spolne privlačnosti, vedenja ali identitete. Če je temu tako, bi lahko zloraba v času otroštva povečala verjetnost, da bo posameznik kasneje ,ne-heteroseksualno'³³ usmerjen?

Profesor Mark S. Friedman je s sodelavci v letu 2011 izvedel meta-analizo, v katero je vključil 37 študij iz Združenih držav Amerike in Kanade.³⁴ V njej je preučeval spolne zlorabe, fizične zlorabe in nasilje med vrstniki tako med heteroseksualci kot med ne-heteroseksualci. Rezultati so pokazali, da so ne-heteroseksualci v povprečju 2,9-krat več poročali o zlorabi v času otroštva (mlajši od 18 let). Ne-heteroseksualni moški so bili 4,9-krat več zlorabljeni – ne-heteroseksualne ženske pa 1,5-krat bolj – kot njihovi heteroseksualni vrstniki. Ne-heteroseksualne mladostnike so starši 1,3-krat večkrat fizično zlorabljali kot njihove heteroseksualne vrstnike. Kar se tiče nasilja med vrstniki, pa so ne-heteroseksualci 1,7-krat več poročali, da jih je nekdo poškodoval, jim grozil z orožjem ali jih napadel.

Friedman je sprva predvideval, da se bo stopnja zlorabe zmanjšala, ko bo družba homoseksualnost začela sprejemati, toda kasneje je ugotovil, da se razlike v stopnjah razširjenosti spolne zlorabe, starševske fizične zlorabe in vrstniškega nasilja med spolno manjšino (mlada LGBT populacija) in večino (mladi heteroseksualci) ni spremenila.

Leta 2010 sta psihologinji Helen Wilson in Cathy S. Widom objavili 30-letno dolgotrajno študijo, ki je obravnavala otroke, ki so med leti 1961 in 1971 doživeli zlorabo ali zanemarjanje. Te otroke sta spremljali 30 let in preučevali, ali je fizična zloraba, spolna zloraba ali zanemarjanje v otroštvu povečalo verjetnost, da bodo kasneje v življenju istospolno usmerjeni.³⁵ Med njimi jih je 8% živel ne-heteroseksualno življenje (imeli so istospolnega partnerja ob času ankete ali v preteklosti). Večina izmed njih pa je poročala, da so imeli spolne partnerje nasprotnega spola, kar kaže na visoko stopnjo biseksualnosti ali fluidnosti pri spolni privlačnosti ali vedenju. Študija je pokazala, da so tisti, ki so poročali o zgodovini spolne zlorabe v otroštvu, 2,8-krat bolj verjetno poročali o istospolnih spolnih odnosih (še posebej je to veljalo za moške).³⁶ Ta ugotovitev je pokazala, da je verjetno, da bodo fantje, ki so bili spolno zlorabljeni, kasneje vzpostavili ne-heteroseksualne in homoseksualne odnose.

Zdravstvena raziskovalka Andrea Roberts je leta 2013 s svojimi sodelavci preučevala poročila o spolni in fizični zlorabi v času otroštva med homoseksualci in lezbijkami. V zaključnem delu svoje študije je zapisala, da spolna zloraba lahko povzroči, da se žrtve počutijo stigmatizirane, zaradi česar se posledično podajajo v dejanja, ki so družbeno stigmatizirana (istospolna dejanja).³⁷ Dodala je, da čustvena otopelost, ki jo je povzročilo zlorabljanje, lahko žrtve privede do tega, da iščejo tvegana obnašanja, povezana z istospolnostjo. Istospolna privlačnost in partnerstvo pa je lahko tudi rezultat vnetega iskanja intimnosti in spolnosti z namenom, da bi posameznik ,popravlil' svojo depresijo, stres in jezo.

Del poročila o spolnih zlorabah dr. McHugh in dr. Mayer zaključujeta s trditvijo, da zlorabe lahko prispevajo k ne-heteroseksualni usmerjenosti, toda potrebnih bi bilo še več raziskav, ki bi osvetlile biološke ali psihološke mehanizme.

RAZPOREDITEV SPOLNE ŽELJE IN NJENE SPREMENBE SKOZI ČAS

Ali so spolne želje in privlačnosti običajno nekaj stalnega in nespremenljivega skozi življenje neke osebe ali so fluidne in se sčasoma glede na človekovo starost ali razvojno obdobje spreminjajo? Zagovorniki hipoteze ,rojeni taki‘ včasih trdijo, da se oseba ne samo rodi s spolno usmerjenostjo, ampak da je ta usmeritev nespremenljiva in določena za življenje.

Na voljo so precej trdni znanstveni dokazi, da se spolne želje, zanimanja, vedenja in celo identitete lahko skozi čas spremenijo. To potrjuje najobširnejša študija o spolnosti iz leta 1992, ki jo je objavil Razvojni center za javno mnenje v Chicagu (NORC)³⁸.

Študija NORC med drugim navaja, da se spolno vedenje in identiteta pod vplivom različnih socialnih in okoljskih razmer lahko znatno spreminjata. Ugotovitve so na primer pokazale precejšnjo razliko v stopnjah moškega homoseksualnega vedenja med posamezniki, ki so svojo mladost preživljali na podeželju, v primerjavi s tistimi, ki so živeli v velikih mestih v Ameriki, kar kaže na vpliv družbenega in kulturnega okolja. Medtem ko je le 1,2% moških, ki so preživeli mladost v podeželskem okolju, odgovorilo, da so imeli v letu raziskave moškega spolnega partnerja, so tisti, ki so preživeli najstništvo in živeli v metropolitanskih območjih, štirikrat (4,4%) pogostejše poročali, da so imeli takšna intimna srečanja.³⁹ Iz teh podatkov sicer ni mogoče sklepati, da je na podeželju manj homoseksualcev kot v večjem mestu, vendar pa podatki pričajo o razlikah v spolnem vedenju. Upoštevati je treba tudi, da je bilo med ženskami, ki so obiskovale fakulteto, devetkrat več takih, ki so se identificirale kot lezbijke, kot pa med tistimi, ki fakultete niso obiskovale.

O fluidnosti spolne želje pa priča tudi Nacionalna longitudinalna študija o zdravju med mladostništvom in odraslostjo (t.i. ,The Add Health‘), ki je bila v šolskem letu

1994/1995 opravljena na podlagi državnega reprezentativnega vzorca mladih Američanov med 7. in 12. razredom. Študija je tem starostnim skupinam sledila še s štirimi nadaljnjimi intervjuji, ki so jih poimenovali Val I, Val II, Val III, Val IV.⁴⁰ Zadnji intervju je bil izveden v šolskem letu 2007/2008, ko so bili intervjuvanci stari med 24 in 32 let.

Študija je poročala o razširjeni homoseksualni ali biseksualni romantični privlačnosti med mladimi v prvem valu študije: približno 7% moških in 5% žensk. Vendar se je 80% mladostnikov (fantov), ki so poročali o istospolnih privlačnosti v valu I, kasneje v valu IV (v odrasli dobi) identificiralo kot izključno heteroseksualne. Podoben podatek so zasledili tudi pri mladostnikih, ki so v valu I poročali o biseksualnosti: več kot 80% jih ni poročalo o istospolni romantični privlačnosti v valu III.⁴¹ Podatki za anketirane ženske so bili podobni, vendar manj opazni: za mladostnice, ki sta jih v valu I privlačila oba spola, jih je v valu III več kot polovica poročala o izključni privlačnosti do moških.⁴²

Podoben rezultat je našel tudi biostatistik Miles Ott s svojimi sodelavci, ko je leta 2013 izvedel študijo na 10.515 mladostnikih (3.980 moških in 6.535 žensk).⁴³ Ugotovil je, da je istospolna usmerjenost pri adolescentih fluidna in plastična.

Kljub temu, da so Add Health mnogi kritizirali,⁴⁴ in čeprav je največjo študijo težko preučevati, podatki vseeno pričajo o tem, da se vse tri dimenzije spolnosti – čustva, vedenje in identiteta – pri nekaterih ljudeh skozi čas spreminjajo.

PRIMER MLADENIČA

Zaključek prvega dela poročila dr. McHugh in dr. Mayer preko (izmišljene) zgodbe mladeniča prikažeta stanje, kaj se dogaja, ko se najstnik prične spraševati, ali je homoseksualec ali ne. Znanstvenika nam pokažeta primer šestnajstletnega fanta, ki se zaljubi v nekaj let starejšega mladeniča. Prične o njem fantazirati, bodisi zaradi njegove telesne

postave bodisi zaradi njegovih lastnosti ali moči. Neke noči pa se zaradi vzdušja in alkohola na zabavi poda v spolnost s svojo simpatijo. Šestnajstletnik bo pričel zaskrbljeno raziskovati svojo notranjost in se začel spraševati, ali to pomeni, da je gej.

Dr. McHugh in dr. Mayer trdita, da trenutne raziskave bioloških, psiholoških in družboslovnih znanosti kažejo, da to vprašanje, vsaj tako, kot je postavljeno, nima smisla. Kolikor nam lahko znanost pove, ni v telesu tega fanta ničesar, kar bi bilo treba odkriti (v smislu, nič ni »tam«). Kaj pomenijo njegove fantazije ali ena noč z drugim fantom, je potrjeno številnim razlagam: fant mu je bil všeč, mladenič je bil tisto noč na zabavi osamljen in zavržen in zato se je odzval na fantovo pozornost, bil je pod vplivom glasne glasbe, luči in alkohola, čutil je globoko romantično in spolno privlačnost do drugega moškega, itd. Naštevane motive lahko v neskončnost.

Ameriška znanstvenika z veliko gotovostjo potrjujeta, da je ta mladenič imel izkušnjo, ki so jo spremljali zapleteni občutki ali da se je podal v spolnost zaradi številnih kompleksnih dejavnikov. Morda se bodo tekom njegovega odrasčanja njegove fantazije, čustva in s tem povezana vedenja spremenila, morda pa tudi ne. Takšno vedenje lahko postane navada in nekaj stalnega (stabilnega), če se bo ponavljalo. Lahko pa tudi ugasne ali se ponovi zelo redko ali skoraj nikoli. Raziskave o spolnem vedenju, spolni želji in spolni identiteti kažejo, da sta obe poti povsem mogoči.

ZAKLJUČEK

Prvi del obširne študije nam je odgovoril na nekaj pomembnih vprašanj o spolni usmerjenosti. Ugotovili smo, da spolna želja, privlačnost ali hrepenenje ne razkrivajo neke prirojene in nespremenljive značilnosti našega ustroja. Velik vpliv na to, kdo se nam bo zdel privlačen, igra okolje, način navezovanja na starše, pozitiven ali negativen odnos okolice do nas, leta, itd. Študije o vplivu zlorab so nam dale vedeti, da ne samo,

da le-te lahko prispevajo k ne-heteroseksualni usmerjenosti, ampak da nekatere posameznike celo vodijo k tveganim dejanjem. Ne smemo pa pozabiti, da je naša skupna skrb – kakor sta povedala tudi dr. McHugh in dr. Mayer – da ljudem olajšamo njihovo trpljenje in krepimo človeško zdravje in srečo.

- ¹ Lawrence S. Mayer in Paul R. McHugh, »Sexuality and Gender: Findings from Biological, Psychological and Social Sciences,« *The New Atlantis* 50(Fall 2006), https://www.thenewatlantis.com/docLib/20160819_TNA50SexualityandGender.pdf (pridobljeno 15. decembra 2017).
- ² Dr. Paul McHugh je profesor psihiatrije in vedenjskih znanosti na Johns Hopkins univerzi in velja za enega najpomembnejših ameriških psihiatrov v zadnjih petdesetih letih. Mayer je profesor na oddelku za psihiatrijo na Johns Hopkins University in profesor statistike in biostatistike na državni univerzi v Arizoni.
- ³ McHugh in Mayer sta o omenjeni temi prebrala preko 500 študij iz številnih disciplin: od bioloških ved (epidemiologija, genetika, embriologija, endokrinologija) in psihologije (psihiatrija, nevroznanosti, pediatrije), pa vse do družboslovnih ved (sociologija psihologije, ekonomije, politologije in študij spola).
- ⁴ Dva najpogostejša primera mita sta: »born this way« (tako rojen) in »born in a wrong body« (rojen v napačnem telesu).
- ⁵ Tudi tistih študij, ki so določen čas v javnosti veljale za verodostojne, vendar so se sčasoma izkazale za nereprezentativne in zavajajoče.
- ⁶ Gl. Lori A. Brotto in dr., »Sexual Desire and Pleasure,« *APA Handbook of Sexuality and Psychology*, Zv. 1: Person-based Approaches, APA (2014): 205–244; Stephen B. Levine, »Reexploring the Concept of Sexual Desire,« *Journal of Sex & Marital Therapy* 28, št. 1(2002): 39–51; Lisa M. Diamond, »What Does Sexual Orientation Orient? A Biobehavioral Model Distinguishing Romantic Love and Sexual Desire,« *Psychological Review* 110, št. 1(2003): 173–192; Gian C. Gonzaga in dr., »Romantic Love and Sexual Desire in Close Relationships,« *Emotion* 6, št. 2(2006): 163–179.
- ⁷ Edward O. Laumann in dr., *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*, University of Chicago Press: Chicago 1994.
- ⁸ Psihologinja Lisa M. Diamond vidi potrebo še po dodatnem razlikovanju: med spolno identiteto (gender identity) in identiteto, ki je vezana na spolno usmerjenost; na razliko med spolno željo in vedenjem, na razliko med spolnimi in ljubezenskimi občutki ter med spolno privlačnostjo in fantazijami, ki se porodijo v zgodnjem ali poznem obdobju pri človeku. Gl. Lisa M. Diamond in Ritch C. Savin-Williams, »Gender and Sexual Identity,« Richard M. Lerner, Francine Jacobs in Donald Wertlieb, ur., *Handbook of Applied Development Science*, SAGE Publications: Thousand Oaks 2002, 101. Gl. tudi A. Elfin Moses in Robert O. Hawkins, *Counseling Lesbian Women and Gay Men: A Life-Issues Approach*, Mosby: Saint Louis 1982.
- ⁹ Lisa M. Diamond, »New Paradigms for Research on Heterosexual and Sexual-Minority Development,« *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology* 32, št. 4 (2003): 492.

- ¹⁰ Heteroseksualnost, homoseksualnost, biseksualnost, asexualnost.
- ¹¹ J. Michael Bailey, Michael P. Dunne in Nicholas G. Martin, »Genetic and environmental influences on sexual orientation and its correlates in an Australian twin sample,« *Journal of Personality and Social Psychology* 78, št. 3 (2000): 524–536.
- ¹² John F. Harvey, *The Truth about Homosexuality. The Cry of the Faithful*, Ignatius Press: San Francisco 1996, 44–45.
- ¹³ Niklas Långström in dr., »Genetic and Environmental Effects on Same-sex Sexual Behavior: A Population Study of Twins in Sweden,« *Archives of Sexual Behavior* 39, št. 1 (2010): 75–80.
- ¹⁴ McHugh in Mayer na tem področju vidita veliko potrebo po nadaljnjih obsežnejših študijah in meta-analizah, da bi presegli moč nekaterih obstoječih študij, ki so zaradi majhnega vzorca žal omejene.
- ¹⁵ Dean H. Hamer in dr., »A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation,« *Science* 261, št. 5119 (1993): 321–327.
- ¹⁶ Isti, 323.
- ¹⁷ Za preostalih sedem parov je trdil, da so mogoče »ti moške imeli drugačne gene ali so nanje vplivali ne-genetski fiziološki dejavniki ali okolje« (Simon LeVay in D. Hamer, »Evidence for a Biological Influence in Male Homosexuality,« *Scientific American* 271 (1994), 49.
- ¹⁸ John F. Harvey, *The Truth about Homosexuality...*, 47–48.
- ¹⁹ Socialni stresorji - čustvena, fizična ali spolna zloraba.
- ²⁰ Avtorja poročila na osnovi dokazov sklepata, da je genetski doprinos k homoseksualnosti zelo skromen: »Z gotovostjo lahko rečemo, da geni niso edini, bistveni vzrok za spolno usmerjenost; obstajajo dokazi, ki govorijo, da imajo geni skromno vlogo pri razvoju spolne privlačnosti in vedenja, vendar je le malo dokazov, ki podpirajo poenostavljeno zgodbo o naravi spolne usmerjenosti« (kot npr., »born this way«, op. p.; Lawrence S. Mayer in Paul R. McHugh, »Sexuality and Gender: Findings from the Biological, Psychological and Social Sciences,« *The New Atlantis*, št. 50(2016): 34.
- ²¹ Gl., npr., Richard P. Ebstein in dr., »Genetics of Human Social Behavior,« *Neuron* 65, št. 6 (2010): 831–844.
- ²² Ieuan A. Hughes in dr., »Androgen insensitivity syndrome,« *The Lancet* 380, št. 9851 (2012): 1419.
- ²³ Gl., npr., Claude J. Migeon Wisniewski in dr., »Complete Androgen Insensitivity Syndrome: Long-Term Medical, Surgical, and Psychosexual Outcome,« *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism* 85, št. 8 (2000): 2664–2669.
- ²⁴ Peggy T. Cohen-Kettenis, »Gender Change in 46,XY Persons with 5 α -Reductase-2 Deficiency and 17 β -Hydroxysteroid Dehydrogenase-3 Deficiency,« *Archives of Sexual Behavior* 34, št. 4 (2005): 399–410.
- ²⁵ Melissa Hines, »Prenatal endocrine influences on sexual orientation and on sexually differentiated childhood behavior,« 173–174.
- ²⁶ Günter Dörner in dr., »Stressful Events in Prenatal Life of Bi- and Homosexual Men,« *Experimental and Clinical Endocrinology* 81, št. 1 (1983): 83–87.
- ²⁷ Simon LeVay, »A Difference in Hypothalamic Structure between Heterosexual and Homosexual Men,« *Science* 253, št. 5023 (1991): 1034–1037.
- ²⁸ John F. Harvey, *The Truth about Homosexuality*, 39–40.
- ²⁹ William Byne in dr., »The Interstitial Nuclei of the Human Anterior Hypothalamus: An Investigation of Variation with Sex, Sexual Orientation, and HIV Status,« *Hormones and Behavior* 40, št. 2 (2001): 87.
- ³⁰ Mitchell S. Lasco in dr., »A lack of dimorphism of sex or sexual orientation in the human anterior commissure,« *Brain Research* 936, št. 1 (2002): 95–98.
- ³¹ Lawrence S. Mayer in Paul R. McHugh, »Sexuality and Gender: Findings from the Biological, Psychological and Social Sciences,« *The New Atlantis* 50 (2016): 41.
- ³² Letitia Anne Peplau in dr., »The Development of Sexual Orientation in Women,« *Annual Review of Sex Research* 10, št. 1 (1999): 81. Gl. tudi J. Michael Bailey, »What is Sexual Orientation and Do Women Have One?« Debra A. Hope, ur., *Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Identities*, Springer: New York 2009, 43–63.
- ³³ Homoseksualno, biseksualno, asexualno, poliamorozno, itd. usmerjen.
- ³⁴ Mark S. Friedman in dr., »A Meta-Analysis of Disparities in Childhood Sexual Abuse, Parental Physical Abuse, and Peer Victimization Among Sexual Minority and Sexual Nonminority Individuals,« *American Journal of Public Health* 101, št. 8 (2011): 1481–1494.
- ³⁵ Helen W. Wilson in Cathy Spatz Widom, »Does Physical Abuse, Sexual Abuse, or Neglect in Childhood Increase the Likelihood of Same-sex Sexual Relationships and Cohabitation? A Prospective 30-year Follow-up,« *Archives of Sexual Behavior* 39, št. 1 (2010): 63–74.
- ³⁶ Isti, 70.
- ³⁷ Andrea L. Roberts in dr., »Pervasive Trauma Exposure Among US Sexual Orientation Minority Adults and Risk of Posttraumatic Stress Disorder,« *American Journal of Public Health* 100, št. 12 (2010): 2433–2441.
- ³⁸ Za informacije o študiji gl. »National Health and Social Life Survey,« Population Research Center of the University of Chicago.
- ³⁹ Lawrence S. Mayer in Paul R. McHugh, »Sexuality and Gender: Findings from the Biological, Psychological and Social Sciences,« *The New Atlantis*, št. 50 (2016): 51.
- ⁴⁰ Za več informacij o obliki študije Add Health, gl. Kathleen Mullan Harris in dr., »Study Design,« *The National Longitudinal Study of Adolescent to Adult Health*.
- ⁴¹ Ritch C. Savin-Williams in Kara Joyner, »The Dubious Assessment of Gay, Lesbian, and Bisexual Adolescents of Add Health,« *Archives of Sexual Behavior* 43, št. 3 (2014): 413–422.
- ⁴² Isti.
- ⁴³ Miles Q. Ott in dr., »Repeated Changes in Reported Sexual Orientation Identity Linked to Substance Use Behaviors in Youth,« *Journal of Adolescent Health* 52, št. 4 (2013): 465–472.
- ⁴⁴ Češ, da mladostniki na vprašanja niso odgovarjali iskreno ali da jim ni bilo jasno, kaj pomeni istospolna romantična privlačnost in spolna usmerjenost (Savin-Williams and Joyner, »The Dubious Assessment of Gay, Lesbian, and Bisexual Adolescents of Add Health,« 144.)